

signify the variability of the adverbial lexical units and the peculiarities of their functioning in various formal syntactic positions and in various zones of the patois under investigation.

Results. The article regards the adverbs for manner of action of various semantic and syntactic groups (the manner of revealing the action, and those of contrastive feat simile semantics), being found in the dialect texts within Mid Upper Dnieper patois. Amidst nominative adverbs belonging to the intermediate class are the two above mentioned divisions, the former being signified within each of the semantic groups. Textual representation accounts for quite a scarce number of the adverbs for manner of action compared to the circumstantial and defining, whereas those of contrastive feat simile semantics are numbered in the least, and their specified groups are rarely to be found in both literary and speech usage. Variations in the adverbs for manner of action are mostly due to phonetic and morphological features of the patois and account for the quite long period of their formation.

Originality. The article profoundly promotes the methodology, new to modern dialect theory, that of investigating morphological units in the natural dialect speech, the original repertory of adverbs for manner of action being presented, as well as their structure and semantics and also their functioning in the Mid Upper Dnieper dialects.

Conclusion. Most dialectal adverbial units have become literary normal, which proves the Mid Upper Dnieper patois to be the basis for the literary Ukrainian language, though some part of the adverbs account for the originality of the dialect under investigation. The paper appears to versify a quite extended usage of regional dialect lexical units, word building and phonetic lexeme variants: being typical for various Mid Upper Dnieper dialects, they are significant for the patois under consideration and reflect their own historic features.

Key words: dialect, adverbial units, defining pronouns, dialect text, Mid Upper Dnieper patois, adverbial unit, pronoun and nominative adverbs, adverbs for manner of action, contrastive feat simile adverbs.

Надійшла до редакції 29.03.16

Прийнято до друку 14.04.16

УДК 811.111'373.22

КОНОВАЛОВА Ольга Володимирівна,
кандидат філологічних наук, старший викладач
кафедри теорії та практики перекладу
Черкаського національного університету імені
Богдана Хмельницького
e-mail: olga-trukhina@mail.ru

МІФОЛОГЕМНА МОТИВАЦІЯ АНГЛІЙСЬКИХ ЕНТОМОНІМІВ

У статті досліджено міфологемну мотивацію англійських номенклатурних назв комах у когнітивно-ономасіологічному аспекті. Предметом аналізу слугували мотиваційні відношення ономасіологічної структури англійських ентомонімів, їх семантики із фрагментом знань про позначене.

Основним методом дослідження є розроблений О. О. Селівановою когнітивно-ономасіологічний аналіз, який передбачає два етапи – інтерпретацію ономасіологічної структури англійських ентомонімів і моделювання фрагмента знань про комаху. Така методика дозволила встановити закономірності сприймання й номінації особливого мікросвіту комах англійськими ентомологами.

Міфологемна мотивація англійських ентомонімів характеризується апеляцією номінаторів до ірраціонального, оскільки вона ґрунтується на віруваннях, повір'ях, забобонах, наявних в етносвідомості англомовної спільноти, та може мати пропозиційну, метафоричну чи оцінну природу.

Ключові слова: ентомонім, номенклатура, міфологемна мотивація, когнітивно-ономасіологічний аналіз, ономасіологічна структура, ментально-психонетичний комплекс.

Постановка проблеми. Наше дослідження присвячене когнітивно-ономасіологічному аналізу мотиваційних механізмів в ентомологічній номенклатурі сучасної англійської мови. Актуальність наукової розвідки зумовлена потребою пояснення інтеріоризації особливого мікросвіту комах у науковій картині світу англійського народу, що дає змогу визначити мовні ресурси й номінативні техніки позначення цієї номенклатурної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження здійснене в аспекті когнітивної ономасіології – пріоритетної галузі сучасного мовознавства, досягнення якої зумовили необхідність нового погляду на номінацію взагалі та на мотиваційні процеси зокрема. Використання здобутків когнітології при аналізі явищ мотивації дає змогу глибше простежити ментальні процеси, які започатковують номінативне відображення предметів та їхніх ознак, явищ і подій дійсності у мові. У когнітивній ономасіології мотивація – це «наскрізна для моделі породження психоментальна операція, результатом якої є семантико-ономасіологічна залежність мовних знаків (мотивуючого та мотивованого), що виникла на підставі складної системи конекцій компонентів людської свідомості» [1, с. 158].

Мета статті полягає в з'ясуванні мотиваційних механізмів у міфологемно мотивованих англійських ентомонімах. Матеріалом дослідження є 112 англійських найменувань комах змішаного типу мотивації, вилучених шляхом суцільної вибірки з «П'ятимовного словника назв тварин (комахи)» за редакцією Б. Р. Стриганової, а також з використанням даних англійських енциклопедичних довідників Дж. МакГавіна та М. Чінері, третього тому енциклопедії «Життя тварин» – «Членистоногі: трилобіти, хеліцерові, трахейнодіаючі. Оніхофори» за редакцією М. С. Гилярова, Ф. Н. Правдіна, електронного тлумачного словника сучасної англійської мови «*Longman Dictionary of Contemporary English*» та ін.

Виклад основного матеріалу. Міфологемна мотивація характеризується апеляцією номінаторів саме до ірраціонального, оскільки вона ґрунтується на віруваннях, повір'ях, забобонах, наявних в етносвідомості, і відображає ті знання, які не можна кваліфікувати як логічні, об'єктивні, а лише як такі, що прийняті на віру бездоказово й регулюють деякі культурні преференції народу в його повсякденному житті [2 с. 132; 3 с. 43–44]. Такі ідеї існують у межах міфологічної свідомості народу.

Міфологічні уявлення, відтворюючи «багатющий досвід цілих поколінь людей, їхні вікові прагнення», є результатом гіпертрофованого сприйняття народною свідомістю цього досвіду, «із великою часткою фантазії та ірраціоналізму» [4, с. 14]. Міфи переважно заповнюють світоглядні лакуни в етносвідомості: те, що не можна пояснити, стає міфом, а згодом – стереотипом, коригує норми й цінності, культурні пріоритети народу, забезпечує етнічну ідентичність, самозбереження й розвиток етносу.

Мовним носієм міфологічних уявлень певного народу є етноміфологеми, які нерідко виходять з архетипів колективного позасвідомого й корелюють із психічними функціями інтуїції та трансценденції [5, с. 330]. У мові вони зафіксовані в культурно маркованих знаках, якими є й найменування ентомологічного культурного коду. З комахами пов'язані певні повір'я, забобони, перекази, легенди, тому вибір мотиваторів деяких ентомонімів може коригуватися саме такою культурно значимою інформацією.

У дослідженні міфологемно мотивованих англійських ентомонімів ми застосували методику когнітивно-ономасіологічного аналізу, яка ґрунтується на принципі двовекторності дослідження (від слова до думки та від думки до слова), розроблена О. О. Селівановою в монографії «Когнітивна ономасіологія» [1] й апробована представниками її наукової школи. Залежно від концептуального статусу мотиватора в структурі ментально-психонетичного комплексу (МПК) дослідниця виокремлює типи мотивації: пропозиційно-диктумний, асоціативно-термінальний, модусний і змішаний [1,

с. 153-179; 6, с. 32-83]. Міфологемна мотивація англійських номенклатурних назв комах може мати пропозиційний, метафоричний чи оцінний характер.

Так, пропозиція, покладена в основу міфологемно мотивованих англійських ентомонімів, є несуперечливою й констатує неверифіковану думку. Наприклад, ентомонім *earwig*, етимологічно мотивований пропозицією «комаха, яка заповзає у вуха», пов'язаний з давнім повір'ям про особливість комахи ховатися в малих отворах: «*Earwig* is derived from Old English *ēare* 'ear' and *wicga*, 'insect'. The name comes from the old wives' tale that earwigs burrow into the brains of humans through the ear and therein lay their eggs. Though the notion has no basis in fact, earwigs, being curious omnivores predisposed to hiding in small holes, may well have crawled into a human ear at some time or other seeking a warm humid crevice» (7).

Повір'ям зумовлене використання мотиватора *sacred* у назві комахи *sacred scarab*, яку у віруваннях давніх єгиптян вважали священним символом сонця: «The ancient Egyptians thought of the sacred scarab, a dung-eating beetle, as a holy animal. It was used as a symbol of the sun because of its circular shape and bright golden colours. They believed that the scarab was one of the forms under which their sun-god appeared. When the beetles rolled the ball of dung along the ground, the ancient Egyptians thought it was like the sun crossing over the earth during each day» (8, с. 428). Міфологічно мотивований ентомонім пропозиційного характеру *mormon cricket* ґрунтується на легенді про перше місіонерське поселення мормонів: «Tradition tells of a story where the first Mormon settlement in Utah was saved from famine by gulls eating hordes of Mormon crickets that had been destroying their first wheat crop; hence the name of the insect» (9).

Інколи міфологемні найменування комах мають асоціативно-метафоричну природу мотивації. Це пояснюють тим, що міф обростає образними нашаруваннями, ховаючись за метафоричними позначеннями своєї канви подій. Сутність такого різновиду міфологемної мотивації полягає у використанні знаків одного культурного коду чи концепту на позначення інших [5, с. 332]. Так, найменування комахи *pharaoh's ant* ґрунтується на міфологемі, яка виникла в давньому Єгипті внаслідок аналогізації сценаріїв агресивної, нищівної поведінки комахи й усемогутності фараона: «The name possibly arises from the mistaken tradition that it was one of the plagues of ancient Egypt» (10, с. 115). Міфологема метафоричного типу є підґрунтям мотивації англійського ентомоніма *lantern fly*: «The head of some species is produced into a hollow process, resembling a snout, which is sometimes inflated and nearly as large as the body of the insect, sometimes elongated, narrow and apically upturned. It was believed, mainly on the authority of Maria Sibylla Merian, that this process, the so-called lantern, was luminous at night» (7).

Міфологеми нерідко є рефлексом оцінки етносвідомістю певних комах, їхнього поділу на корисні й шкідливі, приємні й огидні. Оцінка комах пов'язана переважно з народними повір'ями й християнською міфологією. Так, основою міфологемної мотивації ентомоніма *lady beetle* (*ladybug*, *ladybird*) є позитивна утилітарна оцінка комахи, яка є надзвичайно корисною для людини й тому в народних віруваннях уподібнюють до птаха Діви Марії: «Most species of lady beetles are among our most beneficial insects as they consume huge numbers of plant feeding insects – mostly aphids. This fact and their attractive appearance have contributed to the generally good opinion of them held by most people. The name that the insect bears in the various languages of Europe is clearly mythic. In this, as in other cases, the Virgin Mary has supplanted Freyja, the fertility goddess of Norse mythology; so that *Freyjuhaena* and *Frouehenge* have been changed into *Marienvoglein*, which corresponds with Our Lady's Bird» (7). Цікаво, що червоне забарвлення найбільш популярних видів цієї комахи порівнюють із кольором мантиї Божої Матері: «*Lady* refers to the Virgin Mary (Our lady) who in early paintings is seen wearing a red cloak» (7).

Міфологема негативної естетичної оцінки є мотивувальною в найменуванні комахи *dragonfly*, яку в легендах різних етносів порівнюють із нечистою силою через незвично великі розміри тіла, а також високу швидкість польоту: «Swedish folklore holds that the devil uses dragonflies to weigh people's souls. Another Swedish legend holds that trolls use the dragonflies as spindles when weaving their clothes (hence the Swedish word for dragonfly *trollslända*, lit. 'troll's spindle') as well as sending them to poke out the eyes of their enemies. In some South American countries, dragonflies are also called *matacaballo* (horse killer), or *caballito del diablo* (devil's horse), since they were perceived as harmful, some species being quite large for an insect. For some Native American tribes they represent swiftness and activity» (7). Міфологемна мотивація модусного типу ентоніма *devil's coach-horse* ґрунтується на уподібненні незрозумілої людям поведінки комахи й уявленнями про диявола як символ чого-небудь страшного, ворожого, небезпечного, що переважає і вражає людину: «Its name came from Irish mythology where this particular beetle was considered symbol of corruption. It was believed to have the power to kill on sight, and that it would eat sinners. When the beetle raised its tail, it was thought to be casting a curse. The foul smelling fluid emitted added to the effect» (10, с. 68).

Висновки. Міфологемна мотивація англійських ентонімів дає змогу проникнути в глибини народної свідомості та встановити її відбитки в культурі народу. У подальших дослідженнях плануємо проаналізувати міфологемну мотивацію англійських та українських номенклатурних назв комах у зіставному аспекті.

Список використаної літератури

1. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология (монография) / Е. А. Селиванова. – К. : Изд-во украинского фитосоциологического центра, 2000. – 248 с.
2. Селиванова Е. А. Фразеосистема языка как 'осадочный' дискурс: параметры самоорганизации / Е. А. Селиванова // Национально-культурный компонент в тексте и языке : материалы докладов 3 Международной науч. конф. : в 3-х ч. – Минск, 2005. – Ч. 2. – С. 130–132.
3. Селиванова О. О. Міфологемна мотивація номінативних одиниць (на матеріалі української мови) / О. О. Селиванова // Мовознавство. – Київ : Академперіодика НАН України, 2006. – № 6. – С. 41–51.
4. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія / уряд. А. П. Пономарьов, Т. В. Косьмина, О. О. Боряк. – К. : Либідь, 1990. – 638 с.
5. Селиванова Е. А. Мифологемы русского этно сознания в номинативной подсистеме языка / Е. А. Селиванова // Мир русского слова и русское слово в мире : материалы XI Конгресса МАПРЯЛ. – Варна, София (Болгария), 2007. – Т. 4 : Язык. Сознание. Личность. Коммуникация в межкультурной среде. – С. 328–335.
6. Апресян Ю. Д. Типы информации для поверхностно-семантического компонента модели «Смысл ↔ Текст» / Ю. Д. Апресян // Wiener Slawistischer Almanach. – Wien : Sonderband. – № 1. – 1980. – С. 123–131.
7. Wikipedia: The Free Encyclopedia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://en.wikipedia.org/>.
8. Ebeling, W. Urban Entomology / Walter Ebeling. – Berkeley, CA : University of California, Division of Agricultural Sciences, 1975. – 695 p.
9. Insectipedia // Organic Garden [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.organicgardeninfo.com/insectipedia.html>.
11. McGavin, G. C. Insects: Spiders and Other Terrestrial Arthropods / George C. McGavin. – New York : Dorling Kindersley Inc., 2002. – 256 p.

References

1. Selivanova, Ye. A. (2000). *Cognitive onomasiology (monograph)*. Kyiv : Publishing house of the Ukrainian phytosociological center (in Russ.)
2. Selivanova, Ye. A. (2005). Phraseosystem of a language as a 'sedimentary' discourse: parameters of self-organization. *Natsionalno-kylturnyi component v tekste i yazyke (National and cultural components in text and language)*, 2, 130–132 (in Russ.)
3. Selivanova, O. O. (2006). Mythological motivation of nominative units (based on the Ukrainian language). *Movoznavstvo (Linguistics)*, 6, 41-51 (in Ukr.)
4. Ponomariov, A. P., Kosmyrna, T. V., Boriak, O. O. (1990). *The Ukrainians: folk beliefs, legends, demonology*. Kyiv : Lybid (in Ukr.)
5. Selivanova, Ye. A. (2007). Mythologemes of the Russian ethnic consciousness in the nominative language subsystem. *Mir russkogo slova i russkoye slovo v mire (The world of the Russian word and the Russian word in the world)*, 4, 328–335 (in Russ.)

6. Apresian, Yu. D. (1980). Information types for surface-semantic pattern «Thought ⇔ Text». *Wiener Slavistischer Almanach*, 1, 123–131 (in Russ.)
7. *Wikipedia: The Free Encyclopedia*. Retrieved from www.en.wikipedia.org/
8. Ebeling, W. (1975). *Urban Entomology*. Berkeley, CA : University of California, Division of Agricultural Sciences
9. *Insectipedia*. Retrieved from www.organicgardeninfo.com/insectipedia.html
10. McGavin, G. C. (2002). *Insects: Spiders and Other Terrestrial Arthropods*. New York : Dorling Kindersley Inc.

KONOVALOVA Olga Volodymyrivna,

Candidate of Philological Sciences, Senior Lecturer at the Department of theory and practice of translation
Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy
e-mail: olga-trukhina@mail.ru

MYTHOLOGEMIC MOTIVATION OF ENGLISH ENTOMONYMS

Introduction. *Our investigation deals with cognitive onomasiological analysis of motivational mechanisms in modern English entomological nomenclature. The relevance of this research is determined by the special need to interpret the interiorization of a peculiar insect microworld in the scientific world picture of the English people. It makes it possible to identify language sources as well as nominative techniques of designating this nomenclature system.*

Purpose. *Our research aims at investigating motivational mechanisms in the scope of mythologemically motivated English entomonyms.*

Methods. *The major method of our research is O. Selivanova's cognitive onomasiological analysis which includes two stages – the interpretation of English entomonyms' onomasiological structure and simulation of the fragment knowledge about an insect. This method has helped to establish regularity in English entomologists' perception and giving names to the peculiar microworld of insects.*

Results. *Mythologemic motivation is characterised by nominators' appeal exactly to the irrational as it is based on beliefs, legends, superstitions existent in ethnic consciousness. They reflect knowledge that can't be qualified as logical and objective, but as such that are taken for granted without any evidence. These ideas exist in a folk's mythological consciousness.*

Ethnomythologemes are the language media of certain folk's mythological ideas. Very often they derive from archetypes of the collective unconscious and correlate with such psychological functions as intuition and transcendence. In a language they are fixed in culturally marked signs that represent in particular names of entomological cultural code. Many beliefs, superstitions, legends, and tales deal with insects, that is why the choice of some entomonyms' motivators can be modified by such a culturally significant information.

Mythologemic motivation of English entomonyms can be of propositional, metaphorical, or evaluative character. Thus, proposition that lies in the basis of mythologemically motivated English entomonyms, is non-controversial. It establishes an unverified idea.

Sometimes mythologemic motivation of English insect names can be of metaphorical nature. It is explained by the fact that a myth accumulates figurative layers and hides behind the metaphorical designations of its eventual canvas. The essence of such mythologemic motivation lies in using signs of one cultural code or concept for designating others.

Mythologemes can reflect the evaluation of certain insects by ethnic consciousness – their subdivision on useful and harmful, good-looking and ugly. Evaluation of insects derives mostly from folk beliefs and Christian mythology.

Originality. *We were the first to investigate mythologemic motivation of English insect nomenclature names.*

Conclusion. *Mythologemic motivation of English entomonyms makes it possible to penetrate into the remote layers of folk consciousness and ascertain its reflections in the ethnic culture.*

Key words: *entonym; nomenclature; mythologemic motivation; cognitive onomasiological analysis; onomasiological structure; mental psychonetic complex.*

Надійшла до редакції 4.04.16
Прийнято до друку 14.04.16